

Використані джерела:

1. Education at glance 2013. OECD indicators. Режим доступу: www.oecd.org/publishing/corrigenda/.
2. Global education digest 2013. Comparing education statistics across the world. – UNESCO Institute for statistics, 2013.
3. http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/migration/migrationreport2013/Full_Document_final.pdf#page=7
4. Орусова О. В. Современные тенденции развития высшего образования в Японии / О. В. Орусова // Вестник высшей школы (Alma mater). – 2010. – №8. – С. 64-69
5. Животовская И. Г. Реформа высшего образования в Китае: проблема подготовки кадров / И. Г. Животовская // Экономика образования. – 2007. – № 5. – С. 60-69.
6. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2000/2001 навчального року. – К. : Держкомстат, 2001.
7. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/2014 навчального року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. <http://www.scimagoir.com/>
9. Dhawal Shah. MOOCs in 2013: Breaking Down the Numbers [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.edsurge.com/n/2013-12-22-moocs-in-2013-breaking-down-the-numbers>

Каленюк И. С. Современные вызовы развития высшего образования.

В статье раскрыта роль высшего образования как важного фактора развития страны в условиях глобализации. Обобщены основные тенденции развития высшего образования: расширения ее масштабов, охват населения высшим образованием, увеличение доли населения с высшим образованием.

Ключевые слова: высшее образование, глобализация, охват высшим образованием, численность студентов, университеты.

Kalenyuk I. Contemporary challenges for higher education development.

In the article reveals Contemporary Challenges for of higher education. Summarizes the main trends in the development of higher education: the expansion of its scope, coverage of higher education, an increase in the proportion of people with higher education.

Keywords: Higher education, globalization, higher education enrollment, the number of students, universities.

УДК 330.11

Ілюхіна В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**ПРОБЛЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

У статті розглядається актуальність впровадження інноваційної моделі розвитку як основного пріоритету довгострокової стратегії підвищення рівня конкурентоспроможності країни, забезпечення структурних зрушень в економіці, вирішення стратегічних суспільних проблем.

Ключові слова: інновації, інноваційна модель, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність.

Актуальність впровадження інноваційної моделі розвитку економіки України зумовлюється стрімким зростанням впливу науки та нових технологій на соціально-економічний розвиток. Нові технології докорінно і швидко змінюють структуру світової економіки. Неспроможність країни здійснити структурну перебудову економіки відповідно до нового технологічного укладу або відставання в цьому процесі не просто гальмує її розвиток, але й призводить до економічної деградації і відсуває її на периферію світових економічних процесів.

Формування інноваційної економіки потребує значних фінансових ресурсів, тому переваги від застосування інноваційної моделі отримали перш за все багаті країни. Для економік, що розвиваються, досягнення цих переваг залежить від ефективності їх спеціальної інноваційної політики випереджаючого типу, що полягає в дієвому державному стимулюванні прогресивної структурної перебудови економіки та реформуванні сфер освіти, науки, інноваційної діяльності на основі наявного науково-технічного потенціалу та з урахуванням світових тенденцій науково-технологічного розвитку.

Якщо Україна має намір інтегруватися до європейського співтовариства, забезпечити суспільний добробут європейського рівня, то запровадження інноваційної моделі розвитку є обов'язковим. Відмова від інноваційної моделі розвитку призведе до структурної деградації української економіки і подальшого зниження її конкурентоспроможності у світовому економічному просторі.

Слід зазначити, що останніми роками було видано ряд наукових праць та нормативно-правових актів з питань інноваційної політики та державного управління інноваційною діяльністю. Проблеми побудови інноваційної моделі розвитку аналізувалися у працях багатьох вчених-економістів, таких як О. Амоші, Г. Андрощука, Б. Андрушківа, Ю. Бажала, А. Гальчинського, М. Гамана, В. Гейця, Б. Гриньова, М. Данька, О. Лапко, І. Макаренка, Б. Малицького, О. Поповича, В. Семиноженка, В. Соловійова, Л. Федулової, А. Чухна, А. Яковлева та інших.

Метою статті є виявлення особливостей інноваційної моделі розвитку і аналіз проблеми її впровадження в сучасних умовах в Україні.

Суть інновацій в тому, що це новостворені або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери. Саме слово "інновація" походить від латинського "innovare" ("відновлення", "оновлення"). Англійське слово та поняття "innovation" відповідає нашому "введення нового" чи "введення новацій". Тобто практичне використання новації з моменту її виробництва та розповсюдження у якості нових продуктів або послуг є нововведенням (інновацією).

Інновації, особливо у промисловості, – суттєвий елемент підвищення конкурентоспроможності економіки. Конкурентні переваги з високим ступенем стійкості зумовлені володінням інноваційними технологіями, патентами, ноу-хау, унікальними кваліфікаціями працівників тощо. Перехід до інноваційної моделі розвитку сформує реальні конкурентні переваги України в технологічній, кадровій, освітній сферах та підвищить рейтинг глобальної конкурентоспроможності, дозволить вести мову про інноваційну конкурентоспроможність України.

Інноваційна модель – це особлива система відносин, інститутів та інституцій, які створюють відповідні умови здійснення науково-технічного прогресу в межах і під впливом визначеної державної інноваційної політики. Загалом, інноваційна модель розвитку економіки – це концепція, в якій визначені пріоритети та обґрунтовані якісні і кількісні критерії інноваційного напрямку розвитку економіки, що покладені в основу стратегічної інноваційної політики держави.

Метою формування інноваційної моделі є забезпечення стійкого економічного розвитку держави на базі ефективного використання інноваційної продукції та поширення й реалізація нових знань. Цілеспрямована державна політика із впровадження інноваційної моделі розвитку забезпечить рівноправне партнерство державної влади та бізнесу, яке полягає в тому, що державна влада підтримує систему освіти та науки, забезпечить вільний доступ до результатів наукових досліджень, створить умови для їх використання на платній основі, необхідну інноваційну інфраструктуру, систему підготовки кваліфікованого персоналу та нормативно-правову базу для стимулювання інноваційної діяльності; а суб'єкти бізнесу візьмуть на себе фінансовий ризик на ринку інноваційної продукції.

Інноваційна модель розвитку – це, також, забезпечення структурних зрушень в економіці країни та підвищення її технологічного рівня. Її реалізація передбачає науково-дослідницьке забезпечення довгострокових програм розвитку, створення механізму фінансування нововведень, реалізацію концепцій маркетингу в підрозділах інноваційної організації, здійснення інноваційних програм, створення прогресивної системи інформаційного забезпечення, вирішення стратегічних суспільних проблем.

В сучасному глобалізованому світі отримують вигоду ті країни, які вибрали інноваційну модель розвитку економіки як основний пріоритет довгострокової стратегії підвищення рівня конкурентоспроможності країни.

Розрізняють три головні моделі економічного розвитку країни:

1. Ресурсна модель. Використовується без високотехнологічного виробництва, складається із взаємозв'язаних трьох компонентів: природні ресурси, виробництво, гроші.

2. Інноваційна модель. Складається з трансформації грошей в знання, знань в інновації та інноваційного товару в гроші.

3. Інтелектуально-донорська модель. Має ознаки інноваційної моделі, в якій не враховано стадії виробництва.

В Україні все ще переважають ресурсна та інтелектуально-донорська моделі. Ці моделі в довгостроковій стратегічній перспективі мають низький рівень ефективності та призводять до виснаження виробничих ресурсів країни, до неефективного використання наукових досліджень і розробок, сповільнення темпів впровадження інновацій, зниження рівня добробуту населення.

Метою формування інноваційної моделі розвитку української економіки має стати якісна перебудова виробництва та його розвиток, зокрема:

1) скорочення питомої ваги виробництва 3-4 технологічних укладів й зростання високотехнологічного виробництва;

2) підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств;

3) сприяння залученню інвестицій у пріоритетні галузі;

4) забезпечення доступності технічних й технологічних інновацій (передусім

вітчизняних розробок) за рахунок дієвої державної підтримки, а саме:

- фінансування інноваційних проектів фундаментальних і прикладних досліджень із бюджетів усіх рівнів, а також зі спеціалізованих фондів;
- пільгового кредитування;
- стимулювання запровадження енерго- й ресурсозберігаючих технологій, підвищення рівня безпеки та комфорту робочих місць;
- компенсування новаторам їхніх витрат на реалізацію суспільно значущих інноваційних проектів;
- сприяння міжнародній науково-технічній кооперації;

5) вирівнювання міжгалузевих і міжрегіональних диспропорцій та усунення перешкод для розвитку вітчизняного бізнесу [9, с. 9-11].

Можливості, тривалість, конкретні шляхи переходу національної економіки до інноваційної моделі розвитку залежать від наявного у країні інноваційного потенціалу, зокрема: мережі наукових організацій; насиченості економіки науковими кадрами та освіченості робочої сили; обсягів фінансування наукової і науково-технічної діяльності; рівня інноваційної активності промислових підприємств та динаміки виробництва інноваційної продукції; наявності платоспроможного попиту на інноваційну продукцію.

Головними проблемами, що ускладнюють розвиток інновацій в Україні, є фактичне спрямування державної політики на закріплення моделі економіки, яка ґрунтується на низько технологічних укладах, та слабкий розвиток ринкових інституцій. Як свідчать дослідження майже всі ліцензійні технології не належать до останніх досягнень і надходять до України в середньому з 100-річним запізненням [2, с. 13]. Це пояснюється недостатнім фінансуванням, хоча, згідно з чинним законодавством, інноваційний розвиток в Україні забезпечується за рахунок фінансування з різних джерел. Зокрема, закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” встановлює, що одним з основних важелів здійснення державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності є бюджетне фінансування. Держава має забезпечувати бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності (крім видатків на оборону) в розмірі не менше 1,7% ВВП України (стаття 34).

Бюджетне фінансування наукових досліджень здійснюється шляхом базового та програмно-цільового фінансування. Джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності визначені: кошти Державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету АР Крим; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України.

З Таблиці 1 видно, що найбільша частка фінансування інноваційної діяльності це власні кошти підприємств. Іноземні інвестори в різні роки забезпечують від 2% до 30% фінансування. Бюджетне фінансування інноваційної діяльності становило у 2013 р. лише 2% загального обсягу, що у 5-10 разів менше, ніж у розвинутих країнах, де урядові витрати на фінансування інноваційної діяльності, в середньому, складають: у Великій Британії – 9%; Канаді – 7%; Німеччині – 8%; Франції – 13%; США – 15%. Виняток становить Японія, де переважну частину (97%) інвестицій в інноваційну діяльність забезпечують промислові компанії.

Джерела фінансування інноваційної діяльності

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
млн. грн.					
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	10439,9	10047,4	-	-	3924,6

Джерело: [11].

В Законі України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” були визначені стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2003–2013 рр. (стаття 7):

- модернізація електростанцій; нові та відновлювані джерела енергії;
- новітні ресурсозберігаючі технології;
- машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії;
- нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації;
- удосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій;
- високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості;
- транспортні системи: будівництво і реконструкція;
- охорона і оздоровлення людини та навколишнього середовища;
- розвиток інноваційної культури суспільства.

Нажаль, за Україною закріпилась міжнародна спеціалізація на низько технологічних товарах і послугах, що відбувається через неналежне використання наявних у країні передумов для формування високотехнологічного типу конкурентоспроможності, для технологічного прориву в сучасному виробництві. Попри все, Україна має високий науковий та виробничий потенціал і певний доробок світового рівня навіть у космічному виробництві. Державна підтримка дасть можливість не тільки вирішити внутрішні економічні проблеми на якісно новому технічному рівні, а й виходити на світовий ринок зі зразками ракето-космічної техніки, що не мають аналогів у світі. Це, насамперед:

- створення національних супутникових систем економічного, наукового та оборонного призначення (зв'язок, екологічний моніторинг, раціональне використання

природних ресурсів, космічна індустрія тощо); підвищення енергетичних можливостей ракети-носія “Зеніт” для виведення космічних апаратів на геостаціонарні орбіти через створення відповідних прискорювальних блоків;

– створення національної транспортної авіаційно-космічної системи “Промінь” на основі літаків і ракет космічного застосування;

– участь у реалізації міжнародного багатофункціонального проекту “Морський старт”; удосконалення технологій запуску ракетносія “Циклон”, виробництва “Південного машинобудівного заводу” (м. Дніпропетровськ), на низькі орбіти, реалізація проекту створення безкосмодромного запуску ракети-носія “Зеніт” із літака АН-275 “Мрія” та низка інших.

Ще одна потенційна конкурентна перевага, це завершений цикл проектування та виробництва літаків, який є лише в декількох найбільш розвинутих країнах: США, Великобританії, Франції, Німеччині, Італії, Росії та Україні. На думку провідних спеціалістів інноваційної діяльності, експортний потенціал авіабудування – серед найперспективніших у машинобудуванні України.

Впровадження інноваційної моделі розвитку сприятиме подоланню великої енерго- і матеріалоємності вітчизняної економіки та промисловості, структурної перебудови за допомогою підтримки інноваційних напрямків, які вже зможуть виходити на світовий ринок із конкурентоспроможною продукцією, а також визначенню і забезпеченню прискореного розвитку нових науково-технологічних розробок, де високий потенціал учених і виробників, їх творчий доробок та наявні ресурси дають підстави сподіватися на здійснення стратегічного прориву.

Але сьогодні, за основними показниками інноваційної економіки Україна відчутно відстає від розвинутих країн. Не використовуються належним чином наявні передумови впровадження високотехнологічних засад конкурентоспроможності української економіки. Порівняно низькими є індекси конкурентоспроможності вітчизняної економіки, готовності країни до функціонування у глобальних мережах, незначними – частки високотехнологічного експорту в загальному обсязі експортованих товарів і послуг та вітчизняної високотехнологічної продукції на світовому ринку, низькою є дохідність вітчизняних наукомістких товарів.

Україна за визначеним Всесвітнім економічним форумом у Давосі Загальним індексом конкурентоспроможності на у 2014–2015 рр. посіла 76-е місце (зі 144 країн), рейтинг за підіндексом “Інновації” відповідає 63-му місцю, за підіндексом “Технологічна готовність” 73-е місце, що виразно свідчить про периферійне місце країни у світовому економічному просторі.

У цьому контексті особливо тривожними є тенденції, що набувають уже стійкого характеру: відсутність відповідних темпів оновлення парку наукового і науково-технічного обладнання наукових організацій; усталення низького платоспроможного попиту на інноваційну продукцію і послуги.

Це актуалізує питання інноваційної діяльності, яка є фактично неодмінною умовою побудови ефективної економіки, конкурентоспроможної на світових ринках. Таким чином, необхідність переходу України на інноваційну модель розвитку є незаперечною.

Проте, такий перехід стримується дією ряду негативних чинників, серед яких слід насамперед відзначити наступні:

– недостатній розвиток конкурентного середовища та домінування господарської діяльності, пов'язаної з пошуком і привласненням доходів рентного типу, що стримує попит на інновації;

– довготривала орієнтація економічної політики держави на дешеву робочу силу, що позбавляє впровадження новітніх технологій економічного сенсу;

– відсутність цілеспрямованої і послідовної державної політики інноваційного розвитку, чіткої концепції національних інноваційних пріоритетів, системного підходу до розвитку інноваційної діяльності (національної інноваційної системи);

– недостатність інституційного забезпечення інноваційної діяльності, що виявляється, зокрема, в незавершеності та безсистемності формування відповідної нормативно-правової бази;

– незадовільний рівень захисту інтелектуальної власності, що позбавляє стимулів потенційних суб'єктів інноваційної діяльності;

– незавершеність формування та неповнота інфраструктури (в т.ч. високотехнологічної) інноваційного розвитку;

– брак і недосконалість як державних, так і недержавних фінансових механізмів розвитку всіх ланок інноваційної діяльності, починаючи від сфери фундаментальних досліджень і закінчуючи виходом на ринок з товарами та послугами, що матеріалізують новітні знання;

– повільність реформ в економічній та адміністративній сферах, що зумовлює величезний розрив між наявним науково-технічним рівнем кадрового потенціалу і його продуктивністю.

Висновки. Ряд негативних чинників спричинили формування і закріплення в Україні економічної моделі, що побудована переважно на низькотехнологічних укладах і може бути конкурентоспроможною у рамках світового господарства. Можна дійти висновку, що необхідно формування ефективної інноваційної моделі, що відповідає б сучасним вимогам і забезпечувала не тільки розвиток зовнішньої конкурентної активності країни, скерованої на боротьбу із зовнішніми конкурентами, а й створення атмосфери внутрішньої конкуренції в самій країні. На основі цієї моделі можлива реалізація стратегії випереджаючого розвитку економіки, тобто активізації інноваційної діяльності, що є умовою побудови ефективної економіки, конкурентоспроможної на світових ринках. Таким чином, необхідність переходу України на інноваційну модель розвитку є незаперечною.

Використані джерела:

1. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації // Національна безпека і оборона. – 2004. – № 7. – С. 2-25.
2. Деркач М. Структурно-інноваційна перебудова економіки України: проблеми, пріоритети та перспективи розвитку / М. Деркач // Економіст. – 2004. – № 5.
3. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. за № 40-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
4. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 16.01.2003 р. за № 433-IV (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
5. Федулова Л. І. Теорія та практика формування інноваційної стратегії корпоративних структур: монографія / Л. І. Федулова, О. А. Фомова. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 239 с.

6. Геєц В. М., Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєц, В. П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2006. – 272 с.
7. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – К. : КНЕУ, 2003. – 394 с.
8. Саблук П. Т. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, Л. І. Курило та ін. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
9. Саліхов О. Б. П'ять кроків до створення та успішної реалізації національної інноваційної стратегії. Досвід Європи / О. Б. Саліхов, О. В. Крехівський // Економіка та держава. – 2011. – № 1. – С. 9-11.
10. The Global Competitiveness Report 2011–2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014–2015>.
11. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

Илюхина В. В. Проблема внедрения инновационной модели развития экономики Украины.

В статье рассматривается актуальность внедрения инновационной модели развития как основного приоритета долгосрочной стратегии повышения конкурентоспособности страны, обеспечения структурных сдвигов в экономике, решения стратегических общественных проблем.

Ключевые слова: инновации, инновационная модель, инновационное развитие, конкурентоспособность.

Илюхина В. The problem of implementing an innovative model of economic development of Ukraine.

This paper deals with the relevance of implementing an innovative model of development as a major priority of long-term strategy to increase competitiveness of the country, providing structural shifts in the economy, the strategic social problems.

Keywords: innovation, innovation model, innovative development, competitiveness.

УДК: 331.104:37.015.4

Яцунь О. М.
Національний університет харчових технологій

**КРЕАТИВ “ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ”
В ПРОСТОРІ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті розглядається проблема “людського капіталу” як найбільш цінного ресурсу суспільства в економічному контексті. Досліджується взаємозв'язок освіти й економіки в системі сучасного соціуму і культури творчого мислення. Визначається роль наукового потенціалу, інформації та знання в становленні інноваційної економіки як “економіки знань”.

Ключові слова: людський капітал, інновація, економіка знань, інноваційна економіка, креативність, освіта, інформація.

Сучасність є епохою гуманітарних технологій, які стають важливішими, ніж виробничі; це “світ інформації”, який заміщає індустріальні організації й цінності, стверджуючи систему інтелектуального управління та інноваційного розвитку усіх сфер теоретичної і практичної діяльності людини. Масштабні соціальні трансформації знаходять своє відображення в сфері економіки, яка перетворюється на місце реалізації креативного та когнітивного потенціалу людини. Це зумовлює постійну